

BAKGRUND

Uttagningarna till OS har alltid gett upphov till diskussioner och Paris-OS 2024 var inget undantag.

Särskilt uppmärksammat den här gången var ett antal friidrottare som inte blev uttagna trots att de fått personliga inbjudningar från World Athletics (WA) i kraft av att ha uppfyllt de internationella kriterierna. Kriterier som utformats av WA för att – i varje enskild gren – generera startfält av högsta kvalitet och av den specifika storlek som Internationella Olympiska Kommittén (IOK) ”beställt” av friidrotten.

Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) motiverade besluten att inte ta ut dessa internationellt personligen kvalificerade idrottare med att de ändå inte hade uppfyllt det av SOK:s årsmöte fastställda övergripande grundkriteriet för all svensk olympisk idrott:

”Uttagen aktiv ska ha uppnått resultat och visat sådan form att hen bedöms kunna konkurrera om minst tolfte plats på OS.”

Som stöd för sin bedömning hänvisade SOK till ett system av specifika resultatgränser och ”nivåspann” som SOK konstruerat för att digitalisera det analoga grundkriteriets formulering *”kunna konkurrera om minst tolfte plats på OS”* till konkreta resultatsiffror.

Inför OS 2024 avfärdades sedan varje ifrågasättande av nekade uttagningar med motiveringen att SOK-gränserna var ”objektiva” och därmed oantastliga. Men var de verkligen objektiva i ordets rätta betydelse?

De byggde ju på subjektiva val såväl av basfakta (statistiskt underlag) som av matematisk algoritm med vilken basfakta skulle bearbetas. Även om dessa val gjordes med det bästa av uppsåt var de inte objektiva och därmed blev gränserna som genererades inte objektiva.

Detta resultatgränssystem hade dock getts ansvaret att fälla avgöranden om OS-start eller inte. Men hur väl levde SOK:s resultatgränssystem i praktiken upp till att korrekt representera grundkriteriet?

Eftersom OS 2024 nu har genomförts finns förutsättningar för att utvärdera kvaliteten på systemet. Visserligen förblir det okänt hur en icke-uttagen hade

lyckats om den fått chansen, men vi kan se vad som faktiskt krävdes på OS för att "kunna konkurrera om minst tolfte plats" och jämföra med vad den icke-uttagne presterat inför OS.

En sammanställning av prestationerna under slutmånaderna av kvalperioden för de svenska friidrottare som var internationellt inbjudna men som ändå inte blev uttagna:

Sara Lennman (kula, SOK:s direktgräns 18.88): Klarat det faktiska topp-12-kravet 18.16 vid sex tillfällen som inkluderade kval och final på EM, Nordiska mästerskapen samt Bauhausgalan (Diamond League), besekrat åtta OS-deltagare inkl blivande final-8:an.

Rebecka Hallerth (slägga, 73.45): Överträffat det faktiska topp-12-kravet 71.06 med över en och en halvmeter (72.62) i en stor internationell tävling utomlands, besekrat nio OS-deltagare inkl blivande 4:an, 6:an och 10:an!

Maja Nilsson (höjd, 1.93): Hoppade aldrig på det faktiska topp-12-kravet 1.92, men hade 1.91 som årsbästa, finalist på EM, 6:a och 7:a på två Diamond League-galor, besekrat elva OS-deltagare inkl blivande 6:an, 9:an och 11:an.

På medel/långdistans är direkta resultatjämförelser svårare. Detta dels därför att personliga rekord och årsbästan påverkas kraftigt av i vilka lopp man får möjlighet att delta, dels därför att vidareavancemang på mästerskapen sker primärt på placeringar och inte på tider.

Män 3000m hinder: För finalavancemang gällde topp-5 i heatet vilket krävde 8:25, 8:18 resp 8:15. Sverige hade fyra löpare som uppfyllt de internationella kriterierna varav alltså upp till tre kunde anmälas – dock blev ingen av dem uttagen!

Simon Sundström, Emil Blomberg, Leo Magnusson och Vidar Johansson hade vardera 3-5 lopp i intervallet 8:16-8:24 och hade besekrat mellan tre och åtta OS-deltagare vari ingick blivande 2:an, 5:an och 12:an.

Hade storleken på nivåspannet i SOK:s resultatgränssystem varit proportionell mot tiden och inte distansen hade alla fyra dessutom uppfyllt SOK:s krav på "nivå"! Se nedan för närmare förklaring.

Emilia Lillemo (3000m hinder): Besekrat fem OS-deltagare inkl blivande 11:an.

Yolanda Ngarambe (1500m): Besegrat nio OS-deltagare inkl fyra blivande OS-semifinalister.

SAMMANFATTNING: Dessa aktiva hade genom resultat och/eller utfall av direkta möten med blivande OS-deltagare från andra länder under säsongen fram till kvalperiodens slut demonstrerat just precis den efterfrågade förmågan att *"kunna konkurrera om minst tolfte plats"* i Paris-OS.

En viktig insikt detta ger är att det alltså inte existerade någon egentlig motsättning mellan det internationella kvalsystemet och SOK:s grundkriterium – tvärtom matchade de varandra tämligen väl.

Problemet låg i stället i SOK:s "översättning" av det egna grundkriteriet till resultatsiffror.

Dvs den specialkonstruerade matematiska algoritmen hade genererat resultatkrav vilka blev signifikant tuffare än vad som motsvarade grundkriteriet. Eftersom SOK valde att förlita sig på sina resultatgränser blev konsekvensen att aktiva som uppfyllt själva grundkriteriet ändå nekades uttagning till Paris-OS.

Genom att i framtiden i stället tillämpa de internationella kvalkriterierna – vilka som framgått ovan alltså mycket väl matchar den idrottsliga nivå som motsvarar SOK:s grundkriterium – vinnns fördelar för alla parter:

För IOK:

+ Då varje gren har på förhand bestämda deltagarantal medför varje nekad uttagning att kvaliteten på de olympiska friidrottstävlingarna försämras eftersom en personligen inbjuden deltagare blir ersatt av någon som är lägre rankad.

För SOK:

+ Slippa lägga tid och kraft på att hantera kritik och av aktiva, media och allmänhet ifrågasatta uttagningsbeslut.

+ Inte behöva avsätta resurser till att ta fram egna kriterier – som dessutom riskerar komma i konflikt med de internationella kriterierna.

Detta eftersom de internationella kriterierna har en principiellt annan utformning som till skillnad från rena resultatgränser väger in fler omständigheter för att ge en mer nyanserad och rättvisande bild. Hur betydelsefull för den idrottsliga rättvisan denna konstruktion är illustrerades tydligt av kvinnligt spjut i OS 2024:

Under kvalperioden hade endast åtta aktiva klarat WA:s direktgräns. I Paris slogs sedan fem av dessa åtta ut redan i kvaltävlingen och de tre som klarade sig tog placeringarna 1, 5 och 12 i finalen. Och 4:a – bara ca halvmeter från silvret – blev den som kvalat in genom ranking som nr 30 (av 32)!

SOK-systemet 2024 utgjordes primärt av egna direktgränser (benämnda "nomineringsgränser") som i vissa grenar var tuffare än, i vissa lika med och i vissa snällare än WA:s direktgränser – något som var ägnat att skapa oklarhet och missförstånd.

För "nyansering" hade SOK skapat s k "nivåspann" inom vilka flera resultat kunde kompensera avsaknad av klarad direktgräns. Dessa nivåspanns storlek visade sig vid en närmare analys inte uppfylla det rättvisekravet mellan grenarna att vara anpassad till resultatnivån.

Ett par exempel: I manlig slägga (direktgräns 77.43) var spannet 1.17 m medan det i kvinnlig diskus (direktgräns 63.65) var 2.57 m, dvs mer än dubbelt så stort trots drygt 20 % lägre resultatnivå!

Och spannet var samma 0.42 s för manliga 400m slätt (direktgräns 45.13) som för kvinnliga 400m häck (direktgräns 54.84) trots en skillnad i löptid på drygt 20 %!

Utformningen av löpgrenarnas nivåspann innebar att kvinnor konsekvent missgynnades jämfört med män plus att löpare på häck, hinder och medel/långdistans diskriminerades jämfört med sprinters. Direkt drabbade 2024 var de internationellt kvalificerade manliga hinderlöparna som med ett "rättvist" nivåspann hade uppfyllt även SOK:s uttagningskriterier.

+ Framtidskriteriet kan avskaffas.

Genom friidrottens nu gällande internationella kvalsystem i kombination med de fastställda deltagarantalen i varje gren är nämligen alla – oberoende av ålder – som får en personlig inbjudan garanterat idrottsligt kvalificerade.

Framtidskriteriet är dessutom i konflikt med SOK:s stadgar §1 där det anges att man skall verka *”utan diskriminering av något slag”*. Att en idrottsligt kvalificerad aktiv nekas uttagning – fast den skulle ha blivit uttagen om den varit X år yngre – är diskriminering.

Det illustrerades inför Paris-OS tydligt då av två jämbördiga kvinnliga släggkastare den yngre – Thea Löfman – blev uttagen men inte den äldre – Rebecka Hallerth. Då skall man veta att i OS-finalen (=topp-12) 2024 var en tredjedel av deltagarna lika gamla som eller äldre än vad Rebecka kommer att vara vid OS 2028!

Att varje idrottare är unik och måste hanteras utan förutfattade meningar om ålderns effekt bevisade brittiskan Georgia Bell i Paris:

2020 – med fyra år kvar till Paris-OS – var hon 27 år gammal och heltidsjobbade efter att ha avslutat elitsatsningen tre år tidigare. 2023 kom gnistan tillbaka och ett år senare på OS i Paris tog Georgia ett par månader före 31-årsdagen brons och underskred det gällande olympiska rekordet!

För idrottarna:

+ En enda uppsättning kriterier att förhålla sig till möjliggör en långsiktig planering av tävling och träning.

+ De internationella kriterierna är reellt objektiva eftersom de inte innehåller något moment av *”bedömning”* och eftersom de automatiskt ger en sorterad rangordning av aspiranterna på en plats i startfältet.

Därmed elimineras risken för upplevelse av rättslöshet, godtycke och orättvisa i uttagningsprocessen. När de internationella kriterierna uppfyllts kan fokus – förutom att undvika skador – helt läggas på att optimera formen till OS.

+ Samma förutsättningar som gäller för kollegorna från andra länder.

De svenska friidrottare som 2024 nekades uttagning av SOK fick uppleva hur utländska aktiva med lägre ranking och/eller som besegrats *”man-mot-man”* inte bara deltog på OS utan i flera fall även blev topp-12 och t o m i något fall tog medalj.

Ty i stort sett alla ledande friidrottsnationer följer nämligen de internationella kriterierna. Det bevisas av att i de sex (av 42) grenar där internationellt kvalificerade svenska aktiva nekades uttagning till OS 2024 deltog inte mindre än 55 utländska aktiva som var lägre rankade.

För trots att bara en sjundedel av de individuella friidrottsgrenarna berördes fanns 36 olika nationer representerade med aktiva som inte skulle ha anmälts om de hade varit svenskar. Att den restriktiva svenska filosofin skulle vara en bättre strategi för framgång motsägs av vilka nationer som fanns med bland de 36 som bevisligen följde de internationella kriterierna:

USA, Tyskland, Italien, Frankrike, Polen, Australien, Japan, Nederländerna, Kina, Brasilien, Ukraina, Kanada, Sydafrika, Tjeckien, Portugal, Jamaica, Belgien, Indien, ...